

CZU: 342.5:321.01

[http://doi.org/10.59295/sum8\(168\)2023_22](http://doi.org/10.59295/sum8(168)2023_22)

LOCUL ȘI ROLUL CRATOLOGIEI JURIDICE ÎN CADRUL PROCESULUI DE STUDIU JURIDICO – UNIVERSITAR

*Ion JECEV,**Universitatea de Stat din Moldova*

În condițiile noilor opțiuni politice în spațiul est-european un interes major prezintă problema conceptului puterii de stat, care trebuie pusă în serviciul procesului democratic ce se dorește a fi ireversibil și pentru realizarea acestui deziderat sunt necesare eforturi permanente în vederea clarificării esenței puterii, a puterii politice, puterii de stat, a factorilor ce influențează evoluția acesteia. Analizând natura juridică a puterii de stat și menționând faptul că puterea de stat este un fenomen destul de complex, ale cărui ramuri, manifestări, trăsături au fost analizate de numeroși autori din trecut până în prezent, considerăm oportună sistematizarea acestor cunoștințe într-un domeniu aparte de cratologie (știința puterii) – Cratologie juridică, a cărei includere în planul de studii universitare al Facultății de Drept pentru masteranzi la specialitatea Drept public este deosebit de utilă.

Cuvinte-cheie: *putere, putere de stat, cratologie, cratologie juridică, natură juridică, suveranitate, stat, legitimitate.*

THE PLACE AND ROLE OF LEGAL CRATOLOGY IN THE FRAMEWORK OF THE LEGAL - UNIVERSITY STUDY PROCESS

Under the conditions of the new political options in the Eastern European space, the problem of the concept of state power is of major interest, which must be put at the service of the democratic process that is desired to be irreversible, and, to achieve this, desired, permanent efforts are needed, in order to clarify the essence of power, the power political, the state power, the factors that influence its evolution. Analyzing the legal nature of the state power and mentioning the fact that state power is a rather complex phenomenon whose branches, manifestations, features have been analyzed by many authors from the past to the present, we consider it opportune to systematize this knowledge in a separate field of cratology (the science of power) – Legal cratology, the inclusion of which in the University study plan of the Faculty of Law for master's students in the Public Law specialty is particularly useful.

Keywords: *power, state power, cratology, legal cratology, legal nature, sovereignty, state, legitimacy.*

Analizând puterea în toate formele și structurile sale de manifestare precum și factorii care o mențin și o legitimează, în contextul vieții sociale și internaționale, prin acțiunile sale defrișăm un teren destul de bătătorit dar care, din păcate, este prea puțin cunoscut și aprofundat.

Motivația analizei unei asemenea problematice rezidă în complexitatea și oportunitatea sa în contextul istoric contemporan, când și unde, din toate perspectivele sale analitice și interpretative, problema puterii în general și a puterii de stat în particular cunoaște mutații importante în plan național și internațional, cât și sub raport epistemologic. Constituită ca o variabilă independentă a socialului și a politicului, și, nu în ultima instanță, ca o trăsătură specifică umană, ce există prin aceste structuri, puterea apare și se manifestă, în primul rând, ca o relație socială generalizată ce caracterizează orice structură și comunitate umană, indiferent de dimensiunile și perioadele istorice pe care le-a parcurs societatea și umanitatea. Despre putere putem vorbi și în contextul vieții tribale primitive, dar la fel este actualizată puterea de stat și în condițiile prezente, care capătă un tot mai accentuat caracter de globalizare și care poate să conducă atât la efecte pozitive cât și la efecte negative, printre care pe prim-plan se situează adâncirea inegalităților sociale, în plan mondial, între statele puternic dezvoltate cât și cele slab dezvoltate, între „centru” și „periferie” [3, p. 4-5].

Analizând situația în domeniul de cercetare științifică, în scopul identificării problemei de cercetare, constatăm că în doctrina juridică contemporană fenomenul puterii este tratat neunivoc, ceea ce se datorează abordărilor conceptuale diferite ce au rezultat din studierea practicii sociale variate în diferite state ale lumii, cu cele mai diverse regimuri politice și forme de guvernământ. În temeiul acestor date sociale destul de variate s-au conturat mai multe paradigme conceptuale ale puterii: paradigma occidentală, individuală și

cea pozitivistă. Paradigma individuală, derivată din ideea primatului dreptului natural, presupune libertatea acțiunilor, libera dispunere de sine și de bunurile accesibile apropierii umane. De aceea modelul puterii în cadrul acestei paradigme se întemeiază pe construcțiile interpersonale, a relațiilor dintre două sau mai multe persoane.

Paradigma pozitivistă a puterii (în mare măsură preluată de fostele state socialiste) se întemeiază pe ideea relațiilor asimetrice între subiecte, relații de dominare și subordonare.

Formalizarea conceptului „puterea de stat” dă naștere unui șir întreg de probleme cu caracter de conținut, care au legătură cu interpretarea unor prevederi constituționale. Din acest punct de vedere, impresionează multitudinea și diversitatea fenomenelor sau aparențelor pe care le numim putere. De aceea este imposibil de a studia izolat puterea de stat de putere în general, de asemenea și aspectul ei juridic de alte aspecte ale puterii. Pentru stat au importanță toate laturile puterii și toate elementele componente ale acesteia, și de aceea cercetarea trebuie să fie orientată la problema puterii în integritatea acesteia.

Suveranitatea statului și a puterii de stat a fost și continuă să fie un subiect permanent al investigațiilor juridice, ceea ce nu se poate spune despre legitimitatea puterii, temă ce a fost inițiată doar la începutul secolului al XX-lea de renumitul autor german Max Weber [2, p. 18] și continuată apoi de autori occidentali.

Problema legitimității era absentă în lucrările științifice juridice din perioada sovietică, fiind înlocuită cu cea a legalității, ceea ce era condiționat de caracterul nedemocratic al puterii de stat în Uniunea Sovietică. Dar fiindcă de legitimitatea puterii de stat depinde în mod direct succesul reformelor social-economice și politice, cercetarea acestui subiect este nu numai de interes teoretic, ci și practic. Reformele, chiar și cele mai dureroase, au mai multe șanse de a fi realizate, dacă puterea de stat care le promovează se bucură de încrederea membrilor societății.

Avînd în vedere noile configurații ale evoluției statului spre statul de drept, a democrației participative, pe măsura acumulării propriei experiențe social-politice, dar și a valorificării experienței altor state cu probleme similare, pe care le au sau le-au avut în trecut, apare necesitatea concretizării și chiar a modificării celor mai reușite încercări de conceptualizare a puterii în general și a puterii de stat în particular.

Conceptele „puterii” și „puterii de stat” sunt utilizate frecvent în literatura științifică, precum și în cadrul actelor normativ-juridice. Utilizarea eficientă a acestor termeni în actele normativ-juridice reclamă necesitatea determinării și delimitării clare a acestor concepte în scopul includerii în aparatul categorial perfecționat, utilizat în procesul legislativ.

Referitor la gradul de studiere a temei supuse cercetării este de menționat că problema puterii și a puterii de stat reprezintă subiecte constante de cercetare științifică, ceea ce poate fi urmărit pe parcursul istoriei doctrinelor juridice și politice, începînd cu antichitatea greacă, teologia creștină, continuînd cu filosofia clasică și pînă la cercetătorii contemporani.

Actualmente rezultatele cercetărilor în acest domeniu au fost expuse în publicațiile realizate de numeroși oameni de știință atît din Republica Moldova, cît și din alte țări, în primul rînd, din România, Federația Rusă. Totuși trebuie menționat că la nivel de teoria generală a dreptului subiectul puterii a fost supus cercetării, evident, în linii generale doar prin prisma elementului necesar al statului și în acest sens îl regăsim în tratatele și manualele de teoria generală a dreptului, realizate de autorii Gheorghe Avornic, Boris Negru, Dumitru Baltag, Grigore Feodorov, Genovieva Vrabie, Sofia Popescu, Ion Craiovan, Ioan Humă, Gheorghe Mihai, V. A. Lazarev, V. A. Cetvernin, G. V. Malițev, S. S. Alexeev ș.a..

Unele aspecte privind natura juridică a puterii de stat au fost abordate de autori-specialiști în domeniul dreptului constituțional și internațional ca: Ion Guceac, Victor Popa, Gheorghe Costachi, Alexandru Arseni, Nicolae Osmochescu, Vitalie Gamurari, Cristian Ionescu, Ioan Muraru, Ion Deleanu, Tudor Drăganu ș.a.

În ultima perioadă în domeniul dreptului constituțional au susținut teza de doctor Novruzov Vugar [4] cu tema „Problemele actuale ale formării mecanismului puterii în țările aflate în tranziție”, Hlipcă Petru [2] cu tema „Aspecte ale modului de organizare a puterii de stat în Republica Moldova din perspectiva integrării europene (studiu comparat)” și Arseni Alexandru cu tema „Legitimitatea puterii de stat-fenomen complex și indispensabil societății umane contemporane”, care fiind studii de drept constituțional comparat, a modului de organizare și funcționare a puterii de stat în mod pe deplin justificat, acordă un spațiu relativ restrîns problemelor conceptualizării puterii de stat.

În publicațiile științifice străine din ultima perioadă problema puterii de stat a fost abordată în temei de politologi, care s-au adresat evoluțiilor recente, punând accent pe globalizare și necesitatea transformărilor relațiilor de putere [7, p. 186; 9, p. 125; 10, p. 50] și pe procesul de extindere a Uniunii Europene, discuția fluctuând între eurosceptici și euro-optimiști [8, p. 66].

În doctrina autohtonă aceste aspecte politologice au fost doar conturate în vederea interesului național al Republicii Moldova de a adera la Uniunea Europeană [6, p. 39] și al necesității intensificării influenței factorului moral asupra puterii politice [11, p. 144]. De pe pozițiile Teoriei generale a dreptului, autorul Gr. Feodorov [12, p. 4-13] într-un articol a examinat corelația dintre putere și drept în contextul evidențierii legăturii indisolubile dintre aceste două fenomene. Acest subiect important este necesar, dar nu și suficient pentru a cerceta puterea de stat în toată complexitatea ei, de aceea investigația poate și trebuie redirecționată pe palierul cercetării științifice a conceptualizării puterii de stat și identificării naturii juridice a acesteia.

În consecință, în domeniul juridic, și anume în cadrul teoriei generale a dreptului, doar unele aspecte privind puterea de stat sunt tangențial supuse cercetării, astfel încât apariția unui domeniu aparte de cercetare a puterii de stat are semnificația de a identifica natura juridică a puterii de stat la etapa contemporană în baza unui studiu teoretic complex care vine să definească conceptul puterii în general și a puterii de stat în particular, să elucideze esența puterii de stat prin cercetarea trăsăturilor sale caracteristice, delimitând conceptul „puterea de stat” de conceptele ce au tangențe semnificative cu puterea de stat, arătând elementele caracteristice ale acestui fenomen polivalent. Cercetarea fenomenului puterii de stat prin prisma calităților sale principale ca suveranitatea și legitimitatea permit a întregi caracteristica puterii de stat ca o categorie juridică, iar determinarea conceptului unității puterii de stat, a asigurării unității puterii de stat și a separării puterii contribuie la clarificarea unor probleme complicate ale realității politico-juridice actuale.

Analizând puterea de stat constatăm că în diferite etape istorice au existat diferiți deținători ai puterii, iar pretendenți la aceste roluri întotdeauna au fost și vor fi mulți. Despre putere și diferite forme și tipuri ale sale au fost scrise o multitudine de cărți, articole, drame, comedii, etc. Tot în baza puterii se adoptă constituții, legi, decrete, hotărâri, declarații și alte acte juridice.

Însă cu toate acestea, pînă la etapa contemporană nu cunoaștem despre existența unei științe aparte despre putere ce ar îngloba sistemul cunoștințelor referitoare la putere expuse într-o formă conceptuală. În știință ca și în viață întotdeauna mai devreme sau mai târziu, într-un anumit moment apare necesitatea efectuării unor pași îndrăzneți. În prezent s-a ajuns la acel moment și se constată în acest sens necesitatea apariției unei științe noi ce va avea drept obiect de studiu puterea [16, p. 7]. Atît autorii din România [3, p. 4], cît și cei din Federația Rusă [13; 14], propun în această ordine de idei această știință să fie numită – cratologia. Autorii configurării acestei științe chiar au definit principalii termeni privind puterea într-un dicționar care l-au numit dicționarul cratologic [15].

Etimologic termenul cratologie provine din limba greacă fiind format din două cuvinte *kratos* - putere și *logos* - știință, unii autori afirmă că cratologia ca sistem înglobează în cadrul său un ansamblu de subsisteme ce cuprind cunoștințe despre diferite tipuri, forme și laturi ale puterii [16, p. 3].

Cratologia își propune drept scop studierea fenomenelor: social, politic, individual și organizațional, și mai ales, al condițiilor obiective și subiective, a resurselor materiale, psihologice și organizaționale care conduc spre o creștere a puterii în sens bilateral sub raportul influenței exercitate, și nu spre autocrație și dictatură. Ea nu este, nici pe departe, o știință închisă-autonomă, ci are un profund caracter pluri- și inter-disciplinar. În acest sens, are deschideri și raporturi cu: sociologia, politologia, psihologia, religia, etica, dreptul, psihanaliza, istoria, economia, managementul organizațional și cu alte științe apropiate [3, p. 29].

Și anume cratologia contemporană - știința despre putere – cuprinde sistemul informațional despre putere în toate formele și tipurile sale de manifestare. Într-un sens îngust cratologia poate fi definită ca știința despre putere, iar în sens larg prin cratologie subînțelegem una din cele mai importante științe sociale, ce studiază legitățile apariției, evoluției și funcționării puterii; tipurile și formele puterii; subiecții, obiectele și sursele puterii; scopul, funcțiile, sistemele, structurile, mecanismele, normele și principiile; esența separației puterilor; interacțiunea puterii cu alte domenii social umane, precum și interacțiunea între puteri de ordin diferit, inclusiv a puterilor pe plan internațional.

Drept obiect de studiu al cratologiei ne servește puterea, în primul rînd, puterea de stat, precum și mul-

titudinea altor forme de manifestare ale sale. Autorii afirmă că cratologia trebuie să fie privită ca un sistem unitar de cunoștințe ce înglobează cratologia generală, istoria puterii, filosofia puterii, cratologia teoretică, practică, aplicativă și cea comparativă, sociologia puterii, logica puterii, psihologia puterii, etica puterii, astfel incluzând în cadrul său mai mult de 70 de ramuri și domenii.

În calitate de sarcini ale cratologiei se evidențiază:

- determinarea esenței, naturii, competenței puterii;
- identificarea subiectelor și obiectelor puterii;
- determinarea principiilor, legităților, tendințelor de dezvoltare ale diferitor fenomene, forțe, procese, activități, transformările posibile ale lor, etapele evolutive și finale;
- studiul măsurii de influență a factorilor interni și externi asupra formării, modificării, manifestării puterii;
- aprecierea reală a stării puterii și a științei despre ea, ținând cont de informațiile existente precum și de greșelile, progresele în acest domeniu.

Cratologia în scopul studiului multilateral al puterii în general și al puterii de stat în special utilizează o bază metodologică particulară [16, p. 74-77].

Iar diversitatea lumii, interconexiunea elementelor ei, dezvoltarea generală a științei contemporane au împiedicat separarea rigidă a științelor, orientându-le spre cercetarea din diverse perspective a unor probleme comune (drept exemplu în acest sens ne poate servi conceptul puterii și a puterii de stat), ori spre a împrumuta una de la alta instrumente și metode de cercetare [5, p. 33-34; 1, p. 335].

În acest context sistematizarea diferitor cunoștințe despre putere poate fi realizată:

- în primul rând, în dependență de sferile de bază ale societății, de exemplu, puterea socială, statală, economică, militară, etc.
- în al doilea rând, în dependență de etapele evoluției istorice ale diferitor state ținând cont de organizarea puterii din perioada antică pînă în prezent.
- în al treilea rând, în dependență de trăsăturile caracteristice ale organizării puterii la etapa contemporană în state diferite și continente diferite, ținând cont de trăsăturile naționale, istorice și de altă natură.
- în al patrulea rând, în dependență de diferențierea diferitor instituții sociale în cadrul cărora este prezentă puterea (de exemplu puterea: națională, statală, militară, de partid, bisericească, familială, școlară, etc.) [16, p. 79].

Unii autori avansează teza despre existența unui sistem întreg de științe și domenii despre putere ce studiază diferite forme și tipuri ale puterii și formează toate în ansamblu cratologia. Ei menționează că pentru cratologie în acest sens prezintă interes problema sistematizării informațiilor din cadrul diferitor ramuri de drept. Astfel, autorul V. F. Halipov, făcînd analogie la faptul că unii autori clasifică ramurile de drept în trei categorii: ramuri fundamentale și de profil (dreptul constituțional, trei ramuri materiale și trei procesuale – penal, civil, administrativ), ramuri speciale (de exemplu dreptul muncii) și ramuri complexe în cadrul cărora este caracteristică unificarea unor instituții din ramurile fundamentale și cele speciale (de exemplu dreptul economic), menționează trei domenii similare, precum și alte posibile domenii care necesită a fi apreciate în privința aplicării lor. Aceste domenii ar fi:

1. Domeniile fundamentale ale cratologiei (de exemplu cratologia generală, cratologia teoretică, cratologia practică, istoria cratologiei, etc.)
2. Domeniile speciale ale cratologiei (de exemplu domeniul legislativ, executiv, judecătoresc, de control, social, economic, militar, etc.)
3. Domeniile complexe ale cratologiei (de exemplu axiologia puterii, psihologia puterii, informatica puterii, tehnologia puterii etc.)
4. Domenii ale cratologiei care necesită a fi apreciate în privința posibilității și necesității aplicării lor. Din cadrul acestor domenii autorul propune următoarele: mega-cratologia, macro-cratologia, demo-cratologia etc.

Autorul recunoaște că timpul va mai corecta sistemul acestor domenii și posibil vor fi propuse noi domenii ale puterii în dependență de diferite forme și tipuri de manifestare ale puterii [16, p. 82-86].

Analizând opiniile doctrinare privind natura juridică a puterii de stat și legislația relevantă, formulăm următoarele concluzii:

1. Studiind natura juridică a puterii de stat și menționînd faptul că puterea de stat este un fenomen destul de complex al cărui ramuri, manifestări, trăsături au fost analizate de mulți autori din trecut pînă în prezent,

considerăm oportună sistematizarea acestor cunoștințe în cadrul unui domeniu aparte al cratologiei (știința despre putere) – Cratologia juridică (Partea generală și Partea specială), iar includerea acestei discipline în planul de studii universitare al Facultății de Drept pentru masteranzii la specialitatea Drept public este deosebit de utilă.

2. În baza Cratologiei juridice va fi studiată aprofundat puterea de stat, iar pe lângă analiza esenței conceptului puterii de stat, a calităților și trăsăturilor ei, va fi posibilă și elucidarea aspectelor pozitive și negative ce vizează unitatea puterii de stat, separația puterilor, colaborarea puterilor, echilibrul puterilor etc.

3. În cadrul disciplinei Cratologia juridică se va analiza și practica altor state în privința organizării și exercitării puterii de stat și posibilitatea implementării unor elemente ale acesteia în Republica Moldova.

Referințe:

1. Aramă, E., Lavric, V. *Aspecte metodologice ale cercetării juridice*. În: *Învățământul superior și cercetarea-piloni ai societății bazate pe cunoaștere: conf. șt. intern.*, 28 septembrie 2006, pp. 335-336.
2. Hlipca, P. *Aspecte ale modului de organizare a puterii de stat în România și Republica Moldova din perspectiva integrării europene (studiu comparativ)*. Teză de doctor în drept. Chișinău 2010, 176 p.
3. Jude, I. *Paradigmele și mecanismele puterii. Cratologia - o posibilă știință despre putere*. București: Didactică și Pedagogică, 2003, 480 p.
4. Novruzov, V. *Problemele actuale ale formării mecanismului puterii în țările aflate în tranziție*. Teză de doctor în drept. Chișinău 2010, 134 p.
5. Roșca, R. *Cercetarea interdisciplinară ca metodologie a științelor (cazul filosofiei dreptului)*. Iași: Lumen, 2007, 185 p.
6. Saca, V. *Interesul național al Republicii Moldova în contextul extinderii Uniunii Europene*. În: *Revista de filozofie, sociologie și științe politice*, nr. 3, 2010, pp. 37-43.
7. Большаков, А. Г. *Проблемная государственность в эпоху глобального кризиса национального суверенитета*. В: *Полис*, № 5, 2011, с. 186-189.
8. Гуляева К. *Дискурс о сути интеграционного процесса в европейском союзе: „еврооптимисты” против „евроскептиков”*. În: *Власть*. № 5, 2010, сс. 64-67.
9. Гринин Л. Е. *Национальный суверенитет и процессы глобализации (вводные замечания)*. В: *Полис* № 1, 2008, с. 123-133.
10. Калюжный В. *Глобализация и устойчивое развитие современного мира*. В: *Власть* № 2, 2010, с. 49-53.
11. Роговая Г. *Мораль и политическая власть: теория, реалии, перспективы*. În: *Revista de filozofie, sociologie și științe politice* № 2, 2010, с. 142-152.
12. Федоров Г. *Право и власть и их соотношение*. În: *Закон и жизнь* 2008, № 9, с. 4-13.
13. Халипов В. *Основы кратологии*. Москва: Луч, 1995, 304 с.
14. Халипов В. *Введение в науку о власти*. Москва: Технологическая школа бизнеса, 1996, 380 с.
15. Халипов В. *Власть. Кратологический словарь* Москва: Республика, 1997, 431 с.
16. Халипов В. *Кратология как система наук о власти*. Москва: Республика, 1999, 303 с.

Notă: *Articolul este elaborat în baza comunicării de la Conferința științifică internațională „Prezentul și viitorul ordinii juridice și a drepturilor omului. De la provocări sociale, etice și juridice la oportunități de dezvoltare și cooperare”, organizată la data de 17-18 iunie 2022, USM, în cadrul proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului” (cifru 20.80009.1606.15).*

Date despre autor:

Ion JECEV, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: intercom_exin@mail.ru

ORCID: 0000-0002-4300-1674

Prezentat la